

RESİM SANATINDA GÜVERCİN İMGESİ

Ahmet Fatih ÖZMEN

Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, afozmen@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2497-1894

Ahmet DALKIRAN

Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Resim Bölümü, dalkiran30@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-3055-4971

Özmen, A. F., Dalkıran, A. "Resim Sanatında Güvercin İmgesi". ulakbilge, 95 (2025/2): s. 121–137.
doi: 10.7816/ulakbilge-13-95-01

ÖZ

Güvercin figürü, insanlık tarihinin en eski dönemlerinden itibaren hem fiziksel özellikleri hem de taşıdığı sembolik anlamlarla sanatın önemli bir imgesi olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çalışmada, güvercin figürünün resim sanatındaki temsilleri tarihsel, kültürel, dini ve estetik bağlamlarda ele alınmış; bu figürün taşıdığı çok katmanlı anlamlar üzerinden bir çözümleme yapılmıştır. İnceleme kapsamında Paleolitik çağ mağara resimlerinden başlayarak, Antik Roma dönemi mozaikleri, Bizans freskleri, Rönesans dönemi kutsal anlatımları, Pre-Raphaelite akımı, modern ve çağdaş sanat örnekleri ile Türk resim sanatındaki temsiller analiz edilmiştir. Güvercin figürü, Hristiyan ikonografisinde sıklıkla kutsal ruhu temsil ederken; İslam sanatında Nuh Tufanı sahnelerinde barışın ve yeni başlangıçların habercisi olarak kullanılmıştır. Ayrıca Rönesans ve sonrasındaki Avrupa sanatında güvercin, sevgi, arınma, özgürlük ve ruhani saflık gibi kavramlarla özdeşleştirilmiştir. Bu bağlamda yapılan inceleme, güvercin imgesinin sadece estetik bir form olarak değil; aynı zamanda döneminin sosyo-kültürel yapısını, inanç sistemlerini ve bireysel sanatçı ifadelerini yansıtan güçlü bir sembol olarak sanat tarihinde süreklilik arz eden bir rol üstlendiğini ortaya koymaktadır. Güvercin figürünün anlam dünyasının derinliği, bu çalışmanın hem sanat tarihi literatürüne hem de imge analizine dayalı disiplinler arası yaklaşımlara katkı sağlayabileceğini göstermektedir. Genel tarama modelinin esas alındığı araştırmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvercin, İmge, Resim Sanatı, Sembolizm, Kültürel Temsil.

Makale Bilgisi:

Geliş: 21 Şubat 2025

Düzeltilme: 14 Mayıs 2025

Kabul: 2 Haziran 2025

Giriş

Kuşlar insanlar için farklı anlamlar taşımaktadır. Tarihsel süreçte çok eski bir geçmişe sahip olan kuşlar hakkında; insanlar için özellikle uçuş yetenekleri nedeniyle, özel bir anlam taşıdığı söylenebilir. Bu durum farklı toplumlarca, kuşları temel alan sanatsal, bilimsel araştırmalara yansımıştır. Dolayısıyla insan yaşamının vazgeçilmez bir unsuru olmuştur denilebilir. Tarih boyunca mitolojik bir öge, barış ve özgürlük sembolü, güç ve bilgelik temsilcisi, sanat esini olarak kuşlarla karşılaşılması da rastlantısal değildir. Bilimden, sanattan ve kültürden önce belki de kuşlarla ilgili en çarpıcı hikâyeler zaman tüneline milyonlarca yıl geriye giderek kuşların ve uçuşun kökenine dair ipuçları arayan paleontologlarca ortaya konan gerçeklerdir (Erman, 2009: 1). Bu bağlamda söz konusu kuş türleri içinde ve araştırma kapsamında ele alınan güvercin türü de tarihsel ve kültürel açıdan çok önemli yere sahiptir. Söz konusu figür; tarihsel ve kültürel açıdan önemli bir yere sahipken dolaylı olarak resim sanatında da önemli bir yer tutmuştur. Zira güvercinlerin; neredeyse tüm inançlarda temizliğin saflığın günahsızlığın temsili olarak, Doğu ve Batı mitolojilerinde, en sık kullanılan figürlerden olduğu bilinmekte ve bu durum resim sanatında tema olarak işlenmiştir.

Bu noktada, araştırma konusunu oluşturan "Resim Sanatında Güvercin İmgesi" isimli çalışma ile güvercin figürünün resim sanatındaki yansımalarının araştırılması önemli görülmüş ve elde edilen sonuçlarla ilgili literatüre katkı sağlayarak sanatçılara yeni bakış açıları geliştirmelerinde yardımcı olmak amaçlanmıştır.

Milattan yaklaşık üç bin yıl öncesine ait birtakım çivi yazılı kitabelerde güvercin bahsedilmektedir. Güvercin ilk defa Sümer metinlerinde görülmüştür (Beydiz, 2015: 157). Babil ve Asur medeniyetlerinden itibaren güvercinin haberleşme aracı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Ceylan, 2015: 99, 100). Dolayısıyla güvercin figürünün kültür/mitolojideki yansımalarına Doğu uygarlıklarından başlamak uygun olacaktır.

Güvercin, Çuvaş Türkçesinde "kâvakarçân", Altay Türkçesinde "köğörçün", Kırgızlarda "köğüçkön, köğürçkön", Orta Türkçe'de "köğürçgün", eski Kıpçaklarda "kögercin", "ögercin" ve Uygur Türklerinde "kepter" ve "demder" şeklinde geçmektedir (Öğre ve Köse, 2014: 167).

Güvercin Uygur Türklerinde "dostluk, bereket, sadakat ve bolluk" simgesi olarak görülmüştür. Uygurlar tarihlerinin ilk dönemlerinde güvercinlerden posta işlerinde (iletişim amaçlı) faydalanmışlardır. Uygurlar, tehlikeli ve uzak yörelere seferler yaptıklarında, vatanlarına güvercinler vasıtası ile haberler göndermişlerdir. Güvercinin sağlıklı şekilde yuvalarına dönmesi, seferde olanların durumlarının iyi olduklarına işaret etmiştir. Ayrıca Uygurlara göre, güvercinin gün doğumunda ölmesi insanların baht, mutluluk ve ibadeti için yapılan bir duadır. Uygur Türklerinin güvercin ile ilgili ritüel ve inanışlarının temelinde, Hz. Muhammed, Nuh Tufanı, Kumat Paşa, Satuk Buğra Han gibi önemli kişilerin ve dinî olayların bulunduğunu söylemek mümkündür (Öğre ve Köse, 2014: 167, 168).

Anadolu mitolojisine bakıldığında kuşa dönüşen Anadolu dervişleri ile karşılaşmaktadır. Örneğin, Radloff'a göre; "Hacı Bektaş Veli şahin kılığına girip uçup gitmiştir", "Karaca Ahmet'in oğlu Hacı Doğrul yeni doğan kuşun kılığına girer ve güvercin kılığına giren Sultan Hacimi yakalamak ister" (2008: 294). Bunlara ek olarak "Abdal Musa ve Pir Sultan Abdal'ın güvercin kılığına girdiği" ve "Ahmet Yesevi'nin turna, Sarı İsmail'in doğan, Baba Resul'ün geyik ve güvercin kılığına girdiği" (Pınarbaşı, 2012: 101) söylenmektedir.

Söz konusu dönüşüm olaylarından biri olan Hacı Bektaş Veli'nin Anadolu'ya geliş hikâyesini (don değiştirme) Öğel; "Heman-dem ma'na âleminde velâyetle bir gökçe gögerçin tonuna girip..." Hacı Bektaş Veli Anadolu'ya varınca, öyle anlaşıyor ki yerli dervişler tarafından iyi karşılanmamış ve aralarında rekabet meydana gelmişti. Hacı Bektaş güvercin şeklinde Anadolu'ya gelince, Doğrul- Baba adlı Anadolulu bir derviş de hemen "doğan donuna" girerek, güvercin şeklindeki Hacı Bektaş yakalamak istemişti. Fakat Hacı Bektaş silkinerek "âdem donuna" girmiş ve insan olarak doğanın boğazından yakalamış ve nefesini kesmişti. Doğrul-Baba tehlikeyi görünce Hacı Bektaş'a yalvarmış ve onun eteklerine yüz sürmüştü. Bu Anadolulu dervişin Doğrul adı da Türklerin meşhur av kartallarından biri olan Toğrul, Toğrul'dan başka bir şey değildir. Abdülkadir Geylani de beyaz bir doğan şekline girdi" (Öğel, 2010: 30) şeklinde aktarmaktadır.

Din ulularının ibret için, bir kişiye veya halka ders vermek amacıyla da don değiştirme hikâyeleri bulunmaktadır. Söz konusu dönüşüm/değişim hikâyelerinin başrolünde de güvercin vardır. Kimseyi dışarıdan görülen ile kınamamak, kötü gözle bakmamak gerektiği konusunu işleyen efsanelerde beklenmeyen, olağanüstü haller ortaya çıkar. Örneğin; "Cami cemaati tarafından namaza gelmemesinin sebebi sorulan veli 'Sabah Kıpçapınar yönüne bakın, ne göreceksiniz.' der. Şafakta mezarlığın üzerinden üç tane büyük güvercin geçer ve güvercinler cemaate, biz sabah namazını Mekke Medine'de kılarız, derler.", diğer bir hikâye ise İbrahim Hakkı ve oğullarına aittir. İlgili hikâye: "İbrahim Hakkı Hazretleri, oğlu Zakir'in meyhaneye borcunu ödemek üzere meyhaneye gider. Meyhaneci İbrahim Hakkı'ya der ki, Zakir'in hiçbir şekilde bana borcu yoktur. Sebebine gelince, Zakir sabah gelirdi oturur, akşama kadar şarap içer. Ertesi günü gelince onun şarap içtiği fiçıyı dolu bulurum." Bu cevabı alan İbrahim Hakkı, Zakir'in artık bir ermiş olduğuna kanaat getirir. İbrahim Hakkı Zakir ile birlikte kendisi gibi dindar olan diğer oğlu Şakir'i de alıp kaleye çıkar ve oğlunu imtihan eder. Kaleden atlaması söylenen Şakir korkar.

Babasının sözünü dinleyen Zakir burçtan aşağıya bırakır kendisini. Tam bu sırada oradan geçen otuz dokuz güvercinin içerisine girer ve kendisi de güvercin olur, bu şekilde kırklara karışır. Zakir'i bir daha kimse görmez" (Aktaran: Balaban, 2017: 179; Seyidoğlu, 1985: 60, 61) şeklindedir.

Anlatılan bu dönüşüm ve özdeşlikler (don değiştirme vb. gibi) Orta Asya mitolojisinde de farklı hikâyelerde farklı örneklerle görülmektedir. Örneğin; Siddhi Kur'un derlemesinde aktardığı efsanede, "Hanın genç oğlu bir ata dönüşür, ama büyücüler peşine düşünce balık olur. Yedi büyücü yedi martıya dönüşür. Bunun üzerine balık güvercin olur. Büyücüler şahin kılığına bürünürler. Güvercin toprak kurduna dönüşür, büyücülerde tavuğa. Sonunda tavuklar öldürülür, büyücüler de yedi insana dönüşürler" (Roux, 2005: 241).

Dede Korkut hikâyelerinin kahramanlarından olan Deli Dumrul'un (eski el yazmalarına göre Tuğrul) hikâyesinde de güvercin figürü ile karşılaşmaktadır. Söz konusu hikâyede Dumrul'un ölüm meleği olarak bilinen Azrail'e ne şekilde meydan okuduğu ve Azrail'e karşı nasıl savaştığı anlatılır. Bu bağlamda ilgili hikâyeye göre; güvercine evrilmiş olan Hacı Bektaş'ın (XIII. yüzyılda Anadolu'da yaşamış Horasanlı bir mutasavvıf) şahine benzeyen Hacı Tuğrul tarafından saldırıya uğramış olduğunu yazmaktadır (Boratav, 2012: 64).

Şamanist Türk halklarının inançlarında önemli bir yeri olan kurban törenlerinde de güvercin figürü görülmektedir. Örneğin; Şamanizm inancında her bir ruh için kurban edilecek olan hayvanın rengi ve özellikleri bellidir. Bu hayvan kimi insana göre siyah aygır ya da kızıl alaca bir at, kimine göre inek yahut kızıl inehtir. Kimi insana göre ise alnı siyah, benekli, ak bir inek kurban edilir. Şamanizm'de dişi ruhun insanlara farklı şekilde ruh sağlığı hastalıkları verdiğine inanılır. Bu durumdan kurtulmak için de şamanın; dişi ruha, dokuz kakım (sansarın farklı bir türü), dokuz sarı sıçan, dokuz kokarca veya dokuz güvercine kıyacağını söylediği bilinmektedir (Radloff, 2008: 117).

Şamanist Türk boylarındaki Dünya Tufanı efsanesine ait rivayetlere bakıldığında zaman da güvercin figürü görülmektedir. Altayların tufan efsanesine göre; tufandan önce yeryüzünün hükümdarı Tengiz (Deniz) Han'dır. O dönemde Nama adlı meşhur bir adam varmış. Tanrı-Ülgen (Ülgen, gökteki üç önemli tanrıdan birinci sırada olanıdır (Dalkıran, 2010: 14).), Nama'ya Dünya Tufanı olacağını, insanoğullarını ve hayvanları kurtarmak için sandal ağacından gemi yapmasını buyurmuş. Nama'nın da Soozunuul, Saruul ve Balıksa adlı üç oğlu varmış. Nama bu oğullarına, dağ tepesinde gemi yapma emri vermiş ve gemi, Ülgen'in öğrettiği ve gösterdiği şekilde yapılmıştır. Nama, Ülgen'in buyruğu ile insanları ve hayvanları gemiye almış. Ancak Nama'nın gözleri de iyi görmüyormuş ve gemidekilere "Bir şeyler görüyor musunuz?" diye sormuş. Gemidekilere "yeryüzünü sis kaplamış, müthiş karanlık basmış" bir şey göremiyoruz demişler ve çok geçmeden yeraltından, ırmaklardan, denizlerden karaya doğru sular fişkırmaya başlamış, şiddetli yağmur yağıyormuş. Suların etkisiyle gemi hareket etmeye başlamış. Gökyüzü ve sudan başka hiçbir şey görünmüyormuş. Bir süre sonra sular çekilmeye başlamış, dağlar ve tepeler görünmüş. Daha sonra ise gemi, Çomgoday ve Tuluttu dağlarında karaya oturmuş. Nama, suyun derinliğini öğrenmek için ilk kuzgunu göndermiş. Kuzgun geri dönmemiş; kargayı göndermiş, o da dönmemiş; saksaganı göndermiş, o da dönmemiş. Son olarak güvercini göndermiş ve güvercin, gagasında bir dal ile geri dönmüş. Nama, güvercine kuzgun, karga ve saksaganı görüp görmediğini sormuş. Güvercin ise söz konusu kuşları gördüğünü ancak her üçünün de leşe konup gagaladıklarını haber vermiştir. Nama'da güvercine "Onlar kıyamete kadar leş ile geçinsinler, artık sen benim sadık hizmetçim oldun; kıyamete kadar benim evladım ile beraber yaşa" demiştir (Radloff, 2008: 213).

Gılgamış Destanı'nda geçen tufan efsanesinde de güvercin figürü ile karşılaşmaktadır. İlgili efsaneyi Çığ (2000: 33, 34); "Utanapiştım (Utnapiştım, Gılgamış Destanı'na göre Sümer devleti Şuruppak'ın kralı) anlatıyor: ...Yere çöktüm, ağlamaya başladım. Gözlerimden yaşlar sel gibi akıyordu. Biz kurtulmuştuk, ama diğer insanlara yazık değil miydi? Bütün çalışmalar ve zorluklarla meydana getirdikleri şehirler yerle bir olmuştu. Nasıl kıymıştı bütün bunları yok etmeye Tanrılar, aklım bir türlü almıyordu. Gılgamış da ona hak veriyor Tanrıların bu kadar acımasız olduklarını aklı almıyor, şaşıyordu. Utanapiştım sözünü sürdürdü: Denizin her yönüne 'bir kara parçası bulabilir miyim?' diye baktım. Bir şey görünmüyordu. Belki kara parçasını bulur diye bir güvercin uçurdum. Fakat geri geldi. Çünkü konacak yer bulamamıştı. İkinci kez bir kırlangıç salıverdim, o da konacak yer bulamadan geri geldi. Üçüncü kez gönderdiğim karga konacak yer ve yiyecek bulduğu için geri dönmeydi. Tam o arada uzakta denizden yükselen bir kara parçası gözüme ilişti. Gemiciye gemiyi oraya doğru sürmesini söyledim. Biraz sonra da gemi karaya oturuverdi..." biçiminde aktarmaktadır.

Kırgızlar önemli günlerde "altın kabak" denilen bir oyun düzenlerdi: bir ucuna altın ve gümüş paralar asılmış büyük bir sırk getirilip toprağa dikilirdi. Sonra nişancılar gelip kabağa ok atarlardı. Kabağı attığı okla parçalayan içindekilere sahip olurdu. Söz konusu oyuna bakıldığında da kültürde önemli yeri olan güvercin ile karşılaşmaktadır. Altın kabak neşeli kutlamalarda sevilerek yapılan, iyi bilinen bir yarışmadır. Altın kabak oyunu törenler dışında, örneğin Memlükler'de temel bir askerî eğitim uygulaması kabul edilirdi. Söz konusu oyun; "Uzun bir direğe altın ve gümüşten yapılmış bir kabak yerleştirilir. Kabağın içine bir güvercin konulur. Atlılar hedefe – büyük olasılıkla dörtnala – yaklaşırken okla hedefi vurmaya çalışırlardı. Hedefi vurup güvercini uçurmanın ödülü bir

onur giysisi (kaftanı) ile kabak idi... Kabak oyunu sıkça büyük çapta sergilenirdi. Sultan ve büyük emirlerin oğullarının doğumunda ve sünnet düğünlerinde oynanırdı" (Paksoy, 1989: 131) şeklindedir.

Finlerin ulusal destanı olan Kalevala'nın birçok yerinde de güvercin geçmektedir. İlgili destan beyitler şeklindedir. Örnek olması açısından bir beytinden örnek vermek gerekirse;

"...
And da içmiştin;
Allah tanıkdı bize,
Benimle gelecektin;
Ölenedek eşim,
Bağrımda güvercinim..." (Obuz, 1965: 210).

Babil kraliçesi Semiramis'in öyküsüne bakıldığında da güvercin figürü ile karşılaşılmaktadır. İlgili öyküden bahsetmek gerekirse; Suriye'de Askalon yöresinde bir göl varmış, bu gölde Derketo adında kadın yüzlü, balık gövdeli bir tanrıça yaşamış. Aphrodite ise bu tanrıçadan hiç hazzetmezmiş ve bir gün bu tanrıçaya (Derketo'ya) kızmış ve onu bölgenin çobanlarından birine âşık etmiş. Derketo'nun söz konusu çobandan bir kız çocuğu olmuş ancak Derketo bir erkekle birleştiği için çok içerlemiş ve çobanı öldürmüş, doğurduğu kız çocuğunu da göl kenarına bırakmış ve gölün derinliklerine doğru dalmış. Geride kalan bebeği ise güvercinler çobanlardan aşındıkları süt ve peynirle beslemişler. Bu nedenle bebeğin adı Semiramis, yani Suriye dilinde "güvercinlerden gelme" olarak kalmış. Daha sonra ise Semiramis büyüyüp güzel bir genç kız olmuş. Günün birinde kralın kâhyalarından Onnes, Semiramis'i görmüş, beğenmiş ve kendine eş olarak almış. Semiramis güzel olduğu kadar da akıllıymış, kocasına her işinde yardım ediyor, öylesine yerinde öğütler veriyormuş ki adam her işinde başarılı oluyormuş. O sırada Babil kralı Ninos, Baktria ülkesine karşı savaş açmış, büyük bir orduyla saldırdığı halde, ülkenin başkentini bir türlü ele geçiremiyor. Semiramis'in kocası da ordudaymış ancak savaş uzadığı için eşini de (Semiramis'i) yanına getirtmiş ve Semiramis'te artık savaş meydanındaymış. Semiramis, aklını kullanarak kaleyi almak için bir çare düşünmüş; Ordular ovada çarpışırken, arkalarından bir bölük asker ile boş kalan kaleye tırmanmış ve kaleyi fethetmiş. Kral Ninos da Semiramis'in hem güzelliğine hem de aklına hayran kalmış ve Semiramis'i kâhyasından kendisine eş olarak vermesi için istemiş, kâhya Semiramis'in yerine kendi kız kardeşini vermeyi teklif etmiş ancak kral bu durumu kabul etmemiş. Bu durum sonucunda da kâhya öldürüleceğini düşündüğü için kendini öldürmüştür. Semiramis ise kralla evlenmiştir. İlerleyen dönemde de kral ölmüş ve taht Semiramis'e kalmıştır. Semiramis tahta geçince kendisi için yeni bir şehir kurmaya karar vermiş ve ünlü Babil'in Asma Bahçelerini yapmıştır. İlerleyen zaman içinde Semiramis'te başka şehirlere seferler düzenlemiş ve birçok yer fethetmiştir. Bir gün seferden dönerken oğlunun kendisine suikast hazırladığını öğrenmiştir. Bunu duyar duymaz da tahtı oğluna bırakarak ortadan kaybolmuştur. Söylentilere göre de Semiramis, beyaz güvercin olup göğe uçmuştur (Erhat, 1996: 487).

Hitit mitolojisindeki doğum ritüellerinde de güvercinle karşılaşılmaktadır. Bu durumu Eliade; "Hititlerde rahip, doğumdan sonra tapınağın kapısında bir kurban sunardı. Kuş kurban edilirdi, büyük olasılıkla güvercin..." (Eliade, 2002: 87) biçiminde açıklamaktadır.

Güvercin farklı birçok mitolojilerde de günahsız insanların ruhu şeklinde geçmektedir. Örneğin; Antik Mısır döneminde tanrılara ve ülkeye müjdeli haber getireceklerine inandıkları için dört bir yana güvercin uçurmuşlardır. Güvercin bu dönemde halk tarafından saygı görmüş, sevilmiş ve Venüs'le birlikte anılmıştır. Bu durum sonucunda ise güvercin "Kythere Kuşu" adı verilmiştir (Aktaran: Yılmaz ve Ertuğrul, 2012: 3-4).

İnsanlar totem olarak kabul ettikleri (güvercin gibi) varlıkların içerisinde gün geçtikçe kutsal bir ruhun yaşadığına inanmışlardır. Zira hayvanlara tapmakta bu anlayıştan doğan eski bir inanış türüdür. Çoğu toplum hayvanları kutsal kabul etmiş ve direk tanrı olarak görmüşlerdir. Yaşayan ilk insanlar hayvanların var olan gücünden, yırtıcı olmalarından korkmuştur. Fakat korktukları hayvanlara zamanla hayran olmaya başlamışlardır. Bu durumun sonucunda da onlara tapmaya başlamışlardır. Söz konusu olayların yaşandığı dönemde, insanlar hayvanların üstünlüğünü kabul etmiştir. Bu yüzden ilgili döneme "Zoomorfik Dönem" (hayvan şeklindeki tanrıların dönemi) denilmektedir. Ancak insanların bir hayvanı tanrı olarak görebilmesi için hayvanın ya gücünün ya da sevimliliğinin olması gerekmektedir. Dolayısıyla hayvanların yalnızca güçlü ve yırtıcı değil, aynı zamanda da sevimli olmaları da onları tanrı yapmıştır (Armutak, 2002: 411, 412). Bu bağlamda araştırmanın ana figürü olan güvercin, genellikle Batı kaynaklı mitolojilerde tanrısallaştırılmıştır. Bu durumun en net örneği de Yunan mitolojisinde aşk tanrıçası olarak bilinen Aphrodite'de görülmektedir.

Aphrodite ve Eros bir gün kır alanında çiçek toplayarak eğleniyorlarmış. Sonra aralarında bir yarış yaparak kimin daha çok çiçek toplayacağını merak etmişler. Ancak Aphrodite, Eros'un çok geri-sinde kalmış ve Aphrodite'ye hizmet eden perilerden Peristera (eski Yunanca'da güvercin anlamına gelir), tanrıçanın geride kalmasına göz yummak iste-memiş ve ona yardım ederek en fazla çiçeği onun toplammasını sağlamıştır. Fa-kat bir hile yüzünden mağlup olmak Eros'u kızdırmış ve Peristera'yı bir güvercinine çevirmiştir. Bunun üzerine Aphrodite kendisinden hizmetini esirgemeyen zavallı periye acıyarak güvercini kendi kuşu olarak kabul etmiştir (Gezgin,

2014: 97).

Troia kahramanlarından ve Aphrodite'in oğlu Aeneas'ın hikâyesinde de güvercin vardır. İlgili hikâyeden bahsetmek gerekirse; bir gün Aeneas altın bir ağaç dalı bulmak için ormana gitmiş ve ağaç dalları arasında kaybolmuştur. Aeneas, ne yapacağını bilmez bir halde iken karşısına iki güvercin çıkmıştır (Aphrodite'in güvercinleri olduğu söylenmektedir). Bu güvercinler Aeneas'ı yeşil yaprakları olan bir ağaca götürmüşler ve Aeneas, ağaç yaprakları arasından altın parıltılarını görmüş ve aradığı altın dalı almıştır (Rosenberg, 2003: 150).

Hermokhares adında Atinalı genç bir delikanlı bir gün Pythia Apollonu tapınağında dans eden Ktesylla adlı genç kızı görüp ona âşık olur. Aklına büyük bir kurnazlık gelen Hermokhares bir elmanın üzeri-ne "Tanrıça Artemis'in huzurunda Hermokhares'ten başkasıyla evlen-meyeceğime yemin ederim" diye yazarak elmayı Ktesylla'ya fırlatır. Genç kız yere düşen elmayı alır, üzerin-deki yazıları herkesin içinde yüksek sesle okur ve istemeden de olsa bir yeminle gence bağlanmış olur. Hermokhares hemen Ktesylla'nın babasından kızını ister. Kızını ona vermeyi kabul eden adam Apollon'u tanık göstererek Hermokhares'e söz verir. Aradan bir süre geçer ve Ktesylla'nın babası sözünü unutarak kızını baş-ka biriyle nişanlar. Ancak Ktesylla, Artemis Tapınağına kurban sunarken tanrıların isteğiyle Hermokhares ile tekrar karşılaşır ve ona büyük bir aşkla tutulur. Hermokhares genç kızı Atina'ya kaçırarak onunla orada ev-lenir. Apollon, Ktesylla'nın babasının kendisini tanık gösterdiği halde sözünü tutmamasına çok kızar ve kızgınlığını ne yazık ki Ktesylla'dan çıkartır. Ktesylla çocuğunu doğururken ölür. Ancak Ktesylla'nın cenazesi için toplananlar Ktesylla'nın ölü bede-ninin yattığı yerden bir güvercinin havalandığını görürler. Ktesylla bir güvercin olmuştur. Bunun anlamını bir kâhine danışan halk ve Hermokhares, Ktesylla adına bir kült yapmaları gerektiğini öğrenirler. Böylece bundan sonra Ktesylla tanrısallaşmıştır ve adı da Aphrodite Ktesylla olarak değişmiştir (Gezgin, 2014: 98).

Güvercin, mitolojilerin yanı sıra çoğu dinde da saflığın ve günahsızlığın temsili olarak bilinmektedir. Örneğin;

Tevrat'ta geçen Nuh Tufanı'nda tıpkı Altayların tufan efsanesinde olduğu gibi, su seviyesinin azalıp azalmadığını denetlemek için ilk önce gemiden kuzgunlar gönderilmiştir. Fakat bu görevi kuzgunların yapmaması üzerine arkasından güvercin yollandığı anlatılmaktadır. Güvercin ise ağzına almış olduğu zeytin dalıyla birlikte gemiye geri dönmüştür. Bu dönüş, Allah ve insanlar arasındaki barışın müjdesi olmuştur (Yılmaz, vd., 2014: 130).

Tevrat'ta yemin bedeli olarak ya da bir olayı bilen kişinin gerçeği saklaması durumunda iki güvercin, keçi veya koyun kesmeli ya da bir miktar un sunmalıdır denmektedir. Kesilen bu havanlara ise "günah kurbanı" denilmektedir. Kurban edilecek hayvan ise suç işlemiş olan kişinin sosyal sınıfına göre değişiklik göstermektedir. Suç işleyen kişi bir din adamıysa boğa, sosyal sınıfı idareciyse keçi, halktan bir insansa dişi keçi ya da kuzu keser. Fakat suç işleyen normal bir vatandaş ya da maddi durumu kötü bir kişiye iki kumru veya iki güvercin yavrusu kurban eder (Öztürk, 2002: 181-183).

İncil'de ise güvercin tanrının ruhunu simgelemektedir. Kutsal ruh, İsa peygamber vaftiz olduğu zaman, güvercin kılığında gökten onun üstüne inmiştir. (Bkz. Matta 3: 16, Markos 1: 10, Luka 3: 21, Yuhanna 1: 32) Bu nedenledir ki güvercin, Hristiyanlıkta da kutsaldır ve saf-lığı temsil etmektedir.

Markos İncili'nde ise metin vaftizle başlar, daha sonra "Kutsal Ruh" un güvercin şeklinde yeryüzüne indiği anlatılır. Söz konusu metin; "O günlerde vaki oldu ki, İsa Galile'nin Nasıra kentinden gelip Erden'de Yahya tarafından vaftiz olundu. Hemen sudan çıkarak göklerin yarıklığını ve kendi üzerine Ruhun güvercin gibi indiğini gördü ve göklerden sen benim sevgili oğlumsun, senden razıyım, diye bir ses geldi" (Aktaran: Campbell, 2003: 317; Markos 1: 9- 11) şeklindedir. Ayrıca Matta İncili'nde de güvercinlerin zararsız olduğundan bahsedilmektedir. Bu durum ilgili kitapta; "...Sizleri kurtlar arasına koyunlar gibi gönderiyorum: o yüzden yılanlar kadar akıllı ve güvercinler kadar zararsız olun" (Aktaran: Campbell, 1999: 181; Matta 22: 37- 40) şeklinde geçmektedir.

İslam dinine bakıldığında da güvercin özel bir hayvandır. Genellikle temizliğin ve saflığın simgesi olarak görülmektedir.

İslam peygamberi Hz. Muhammed ve Hz. Ebu Bekir, kendilerini öldürmek isteyen kişilerden gizlenmek için Sevr dağında bulunan bir mağarada yaklaşık üç gün saklanmışlardır. Söz konusu mağaranın girişinde bir ağacın yeşerdiği, örüm-cek ağı ve yabani bir çift güvercinin orada yuva yaptığını görenler içeride biri olabileceğine imkân vermemişlerdir. Böylece güvercin Hz. Muhammed'i koruyarak onu düşmanlardan gizlemiştir. Ayrıca güvercinin peygambere olan saygı-sından ötürü Kâbe'nin üzerinden hiçbir kuşun uçmadığı da söylenilmektedir. Tasavvuf inancında ise ermişlerin uyku esnasında ruhları-nın bir güvercin kılığına girerek kutsal yerleri dolaştığına inanılır (Hançerlioğlu, 1993: 177). Ayrıca güvercinin, Hz. Muhammed'i miraca çıkması esnasında koruduğu da söylenilmektedir (Dede Kodaman, 2018: 1368).

Kur'an-ı Kerim'in, Bakara suresi 260. ayetinde, Hz. İbrahim'in Yüce Allah'a ölümleri nasıl dirilttiğine dair bir sorusuna ve Allah'ın buna cevabına değinilmektedir. Burada ifade edildiğine göre yüce Allah, ilk önce Hz. İbrahim'e bu konuda şüpheye düşüp düşmediğini sorar; o da cevap olarak şüpheye yer olmadığını, ama kalbinin tamamen mutmain (tatmin olmak, doyuma ulaşmak) olmasını istemesi adına olayı bizzat yaşayıp görmek istediğini

dile getirmiştir. Bu konuşmanın üstüne yüce Allah, Hz. İbrahim'e dört adet kuş almasını ve bunları kendisine alıştırıp kesmesini söylemiştir. Kestikten sonra kuşların parçalarını farklı dağların tepelerine atmasını, daha sonra da kuşları çağırmasını emretmiştir. Kuşlar da Hz. İbrahim'in çağırısına uyup ona uçarak yeniden geri dönmüşlerdir. Bu kıssa, Yüce Allah'ın öldükten sonra varlıkları tekrar diriltmeye kâdir olduğunu belirtmek için anlatılmaktadır. Müfessir Beyzavi'ye göre Hz. İbrahim, vahiy ve akli deliller aracılığıyla kesin olarak bildiği bir gerçeği, bizzat gözleriyle görerek bu konudaki imanını güçlendirmek istemiştir. Müfessir, kıssada geçen kuşların tavus, karga veya güvercin türlerinden olduğunu bildirmiştir. Bazı müfessirler ise söz konusu kuşlar arasında güvercinden bahsetmezler. Onun yerine akbabadan bahsederler ve sonra da şöyle bir yorumda bulunurlar: "Bu kıssada, nefsi ebedî hayatla diriltmenin; tavus kuşunun vasıfları olan şehvet ve süs düşkünlüğünün, horozun meşhur özelliği olan saldırganlığın, karganın özellikleri olan aşağılık bir nefse sahip olma ve (ulaşamayacağı kadar) uzun vadeli hesaplar yapma (tûl-i emel) özelliklerinin, güvercinin özellikleri olan büyüklenme ve hevâ ü hevesinin emirlerini hemen yerine getirme vasıflarının öldürülmesi ve ortadan kaldırılması ile ancak mümkün olabileceğine dair bir ima vardır" (Aktaran: Kiraz, 2009: 377).

Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu "Vesilet'ün Necat (Mevlid)"ın (İslami-eğebi metin) son kısmına eklenen kesik baş veya geyik gibi öykülerden bir tanesi de güvercine aittir. Öyküye göre; günlerden bir gün güvercin uçup gelir ve Hz. peygambere sığınır. Güvercin, kendisini kovalamakta olan doğandan kurtulmak ister. Bu istek üzerinde Hz. Peygamber güvercini saklar. Doğan Hz. Peygambere gelerek avını yani çocuklarının rızkı olan güvercini ister. Hz. Peygamber doğana güvercinin yerine koyun vermeyi teklif eder fakat doğan bu teklifi kabul etmez. Bunun üzerine Hz. Peygamber kendi etinden kesip vermeyi teklif eder ve doğan bunu kabul eder. Hz. Peygamber etini kesmek için bıçak getirir. Tam bu anda doğan birden silkinir ve Cebrail olur. Güvercin ise Mikail olmuştur. Cebrail ve Mikail Hz. Peygamberin elini öper ve onun şefaatinin test etmek üzere Allah tarafından yanına gönderildiklerini bildirirler (Aktaran: Eskigün, 2006: 66).

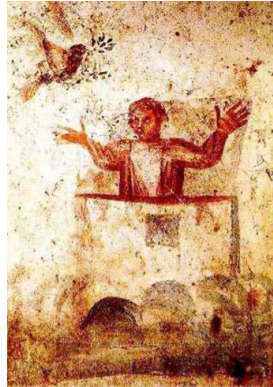
Sonuç olarak tarihsel, mitolojik ve kültürel bağlamda ele alınan güvercin figürünün; farklı uygarlıklarda, inanç sistemlerinde ve sanatsal üretimlerde nasıl anlamlandırıldığına dair sunulan örnekler, bu figürün evrensel düzeyde derin bir sembolik yük taşıdığını ortaya koymaktadır.

Yöntem

Genel tarama modelinin esas alındığı araştırmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Nitel verileri elde edebilmek için araştırma sürecinde "Doküman İncelemesi" yöntemi kullanılmıştır. Araştırma yurt içi kütüphanelerde ve ulusal/uluslararası sanal ortamlarda yapılmış, elde edilen veriler toplanarak değerlendirilmiştir. Ayrıca konuyla alakalı bildiri, makale ve ulusal tez veri merkezindeki tezlerin taraması yapılarak araştırmayı destekleyici bilgilerden yararlanılmıştır.

Bulgular ve Yorum

MS II. ile IV. yüzyıllar arasında yapılmış, Roma'da St. Pierre Catacombu'nda (yer altı mezarlığı) bulunan bir freskte güvercin figürüne rastlanır (Görsel-1). İlgili freskte güvercin figürü ağzında zeytin dalıyla gemiye geri dönerken betimlenmiştir.

Görsel 1. Güvercinin Dönüşü, St. Pierre Catacombu (Yer altı mezarlığı) Roma, MS 2-4. yy, (Bahadır, 2013: 129).

XI. yüzyılda Orta Bizans dönemine ait Hasios Lukas kilisesinde bulunan bir başka freskte (Görsel-2) ise İsa Peygamber güvercin şeklinde betimlenmiştir. İlgili eserde figür tahtta oturmuş şekildedir ve başının üzerinde bir

hale bulunmaktadır.

Görsel 2. Hasios Lukas Kilisesi, Tavan Freski.

İzmir'in en eski tarihi yapılarından biri olan St. Polycarp kilisesinin fresklerine (Görsel-3) bakıldığında da kutsal ruhu simgeleyen güvercin figürü ile karşılaşılmaktadır. İlgili figür, kilisenin orta kubbesinde, bitkisel motiflerle bezenmiş olarak betimlenmiştir (Gültekin, 2010: 104).

Görsel 3. St. Polycarp Kilisesinde Bulunan Güvercin Freski.

Hristiyanlıkta Aziz San Francesco'nun ana felsefesi, alçak gönüllülüğe ve yoksulluğa dayanmaktadır. Bu kapsamda Rönesans resminin öncü sanatçılarından olan Giotto'nun yaşamındaki birçok mucize ve olay, ünlü fresklere konu olmuştur. Söz konusu fresklerin biri de Giotto'nun "Aziz Francesco'nun Kuşlarla Konuşması"nı konu alan San Francesco Kilisesi'nde bulunmaktadır (Görsel-4). Konuda geçen kuş türü ise güvercin olup Francesco kuşlara: "Kuş Kardeşlerim! Sizi yaratana çok şey borçluyuz. Her zaman, her yerde, ününe ün katmalısınız onun,

çünkü iki kat, üç kat giysi verdi size; peşinden her yere gidebilme özgürlüğünü hatta Nuh'un gemisinde bile soyunuzu korudu... Görüyorsunuz ne denli seviyor sizi Yaratan... Ama kardeşlerim, sakının nankörlükten; hep ününe ün katın Tanrı'nın!" demektedir (Beydiz, 2018: 97).

Görsel 4. Giotto, Aziz Francesco'nun Kuşlarla Konuşması, San Francesco Yukarı Kilise Freski, 1297.

Rönesans dönemi usta sanatçılarından Leonardo da Vinci'nin "İsa'nın Vaftizi" isimli eserinde de (Görsel-5) kutsal ruhu simgeleyen, İsa Peygamberin başının üzerinde güvercin figürü betimlenmiştir. İlgili eserde de güvercin figürünün kutsal ruhu simgelediği söylenebilir.

Görsel 5. Leonardo da Vinci, İsa'nın Vaftizi.

Pre Raphaelite (Ön Raffaeloculuk) akımının sanatçılarına ait eserlerde de güvercin figürü ile karşılaşılmalıdır. Bu duruma Marie Spartali Stillman'ın "Aşkın Habercisi" isimli eseri (Görsel-6) örnek olarak gösterilebilir.

Görsel 6. Marie Spartali Stillman, Aşkın Habercisi, 1885, TüYB, 81,3x 66 cm.

Söz konusu esere bakıldığında hem Raphaelite öncesi hem de İtalyan Rönesans resminin etkisi görülmektedir. Eserde ilk olarak kadının yüzündeki kararlı ifade dikkatleri çekmektedir. Gül ve sarmaşık imgeleri sadakati sembolize etmektedir. Güvercin figürü hakkında ise Venüs'ü temsil ettiği söylenebilir (Hyland ve Wilson, 2017: 96).

John Everett Millais'in "Ailesinin Evindeki Mesih" adlı resminde de (Görsel-7) güvercin figürü dikkatleri çekmektedir. Söz konusu eserde, İsa peygamberin elinin kanadığı ve elinden aşağı doğru düşen kan damlalarının ayağının üzerine damladığı görülmektedir. Resimde figürlerin duruşu, kullanılan objeler ve kan damlaması gibi konular "Çarmıh" sahnesini kurgulamaktadır. Figürlerin arkasındaki duvarda bulunan merdivenin (cennete giden yolu simgelemektedir) üzerindeki güvercinin kutsal ruhu simgelediği söylenebilir (Yaşdağ, 2017: 176).

Görsel 7. John Everett Millais, Ailesinin Evindeki Mesih, 1850, TüYB, 86,4x 139 cm.

XX. yüzyıl sanat akımlarına bakıldığında ise kübist anlayışla yaptığı resim, seramik ve hazır malzemeden çalışmalarıyla tanınan ünlü İspanyol ressam Pablo Picasso'nun gerek Kübizm öncesi gerek kübist dönemde olsun yaptığı pek çok çalışmasında da kuşlarla ilgili öğeler dikkat çekmektedir. Sanatçının "Kız Çocuğu ve Güvercin" isimli eserinde (Görsel-8) güvercin figürünü kullandığı görülmektedir (Erman, 2009: 10).

Görsel 8. Pablo Picasso, Kız Çocuğu ve Güvercin, 1901, TüYB.

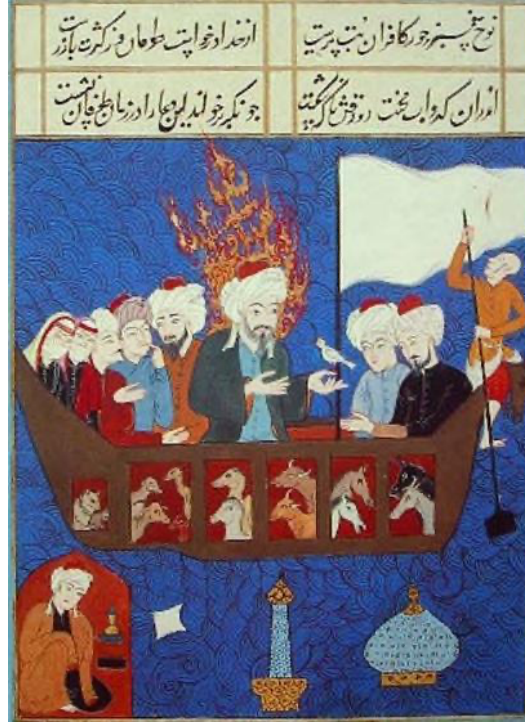
Sürrealist anlayışta eserler üreten Rene Magritte'in 1964 yılında "Man in Bowler Hat" isimli çalışmasında da (Görsel-9) güvercin figürü dikkatleri çekmektedir. Zira sanatçının eserlerinde imgeler ve nesneler genellikle ön plandadır. Sanatçının eserlerinde kullandığı tüm imgeler genellikle yalın bir halde betimlenmiştir. Dolayısıyla imgeler bağlamında belirsizlik yoktur. Eserlerinin çoğunda önemli olan, tablonun içerisinde yer almayan, imgesel olarak betimlenmeyen olaylardır. Nitekim eserlerinde görülene değil görülmeyene gönderme yapmıştır denilebilir (Çetin, 2017: 294-295). Bu bağlamda Rene'nin eseri simgeselliğin ön planda olduğu bir eserdir. İlgili eserde görülen güvercin imgesi; kültürel, dinsel ve sembolik birçok anlama karşılık gelmektedir. Ancak sanatçının resim dili göz önüne alındığında ilgili imgeyi net olarak hangi anlamda kullandığını söylemek mümkün değildir. Zira sanatçı imgelerin daha çok kavramsal yönlerini vurgulamak istemiştir.

Görsel 9. Rene Magritte, Man in Bowler Hat, 1964, TüYB, 63,5x48 cm.

İslam minyatürlerine bakıldığında ise Nuh tufanı ile ilgili tasvirlerde Nuh Peygamber, elinde bir güvercin ile betimlenmiştir. Söz konusu güvercin betimlemeleri tufanın bittiğini müjdeleyen bir haberci anlamında kullanılmıştır. Nakkaş Kalender Paşa'nın çizdiği Falname minyatüründe de (Görsel-10) bu olay açıkça

görülmektedir (Beydiz, 2018: 98).

Görsel 10. Nakkaş Kalender Paşa, XVII. Yüzyıl Falname Minyatürleri-Nuh Peygamber Elinde Tufanın Bittiğini Müjdeleyen Güvercini Tutarken, (Beydiz, 2018: 98).

Görsel 11. Osman Hamdi, Cami Kapısında Feraceli Kadınlar, TÜYB.

Güvercin figürünün Türk resim sanatındaki yansımalarına bakıldığında ise Osman Hamdi Bey'in "Cami Kapısında Feraceli Kadınlar" (Görsel-11), "Camiden Çıkan Sultan I" (Görsel-12), "Sultan Ahmet Camii Girişinde Kadınlar" (Görsel-13) isimli eserlerinde güvercin figürü ile karşılaşılmaktadır.

Görsel 12. Osman Hamdi, Camiden Çıkan Sultan I, 1887, TÜYB.

Görsel 13. Osman Hamdi, Sultan Ahmet Camii Girişinde Kadınlar, 1881, TÜYB.

Güvercin figürünün Cumhuriyet Dönemi Türk resim sanatındaki yansımalarına bakıldığında da Nuri İyem'in "Güvercin ve Kadınlar" ve "Köylü Kadınlar ve Güvercinler" isimli eserleri (Görsel-14, 15) ile karşılaşılmaktadır.

Görsel 14. Nuri İyem, Güvercin ve Kadınlar, 1981, TüYB, (Alaybeyi, 2018: 64).

Sanatçı, Anadolu insanının köyden kente göçünün yoğunlaştığı dönemde onların çilelerini, ezilen kadınların mazlum bakışlarını, mağrur duruşlarını betimleyen sosyal içerikli resimler yapmıştır. Ekmeğini topraktan çıkaran Anadolu kadınlarının ruh hallerini betimlemeye çalışmıştır (Alaybeyi, 2018: 64).

Araştırmanın literatür kısmında da detaylı şekilde açıklandığı üzere güvercin, özgürlüğün, saflığın ve temizliğin simgesidir. Bu kapsamda İyem'in, ilgili eserlerde mazlum kadınların resimlerini yaparken güvercin figürü kullanması belki de kadınların tam olarak özgür olmadıklarına gönderme yapmak için plastik bir ifade aracıdır.

Görsel 15. Nuri İyem, Köylü Kadınlar ve Güvercinler, 1981, 40x56 cm., TüYB, (Günay, 2011: 32).

Yine çağdaş Türk resim sanatının usta isimlerinden Cihat Burak'ın "Nazım Hikmet'in Ölümü" isimli eserinde de (Görsel-16) güvercin figürü ile karşılaşılacaktır.

Söz konusu eserin (Görsel-16) merkezinde şairin ölümü vardır. Ölüm sokakta, parke taşlarının üzerinde gerçekleşmiş, taşların derz aralarından kan sızmaktadır. Taşların bir kısmı sökülmüş, birer mücadeleyi simgelemektedir. Şairin ölümü protokoldeki yaldızlı koltuklardan bazı insanlarca izlenmektedir. Şairin çıplak göğsünde çiçekler açmış ve yanı başında ise yaşamı temsil eden beyaz güvercinler bulunmaktadır. Şairin elindeki ak sayfa onun memleket hasretini anlatmakta ve vatanına yaşadığı toprağa düşkünlüğünü ifade etmektedir. Üçlünün sol tablosunda düşünce ve baskı arasındaki tersine ilişki anlatılmıştır. Şairin oturduğu parmaklıklı pencere önündeki

saksıda tek bir çiçek vardır. Karyola, yazı masası, kucağında sevimli bir Van kedisini sevgiyle tutmuş tüylerini okşamakta ayaklarının dibinde ise özgürlüğü temsil eden iki güzel beyaz güvercin bulunmaktadır (Alaybeyi, 2018: 79).

Görsel 16. Cihat Burak, Nazım Hikmet'in Ölümü, 1967, TÜYB.

Sonuç olarak; dünya resim sanatı sürecinde birçok sanatçının güvercin figürüne eserlerinde yer verdiği görülmektedir. Bu durumun dinsel, mitolojik, sosyo-politik vb. gibi farklı nedenleri olsa da birinci nedeni güvercinin canlı olarak çalışılmaya değer estetik ve organik bir form olmasıdır. Ancak güvercinin insanla olan yakınlığı kültürel imge-sembol olmasında ana etkindir. Zira güvercin; kafası, gagası, boynu, yanardöner renkleri, boyun hareketleri, gövdesi, tüyleri, kanat ve kuyruğu, kanat açıklığı artistik olarak incelemeye yorumlamaya değer bir kuş türüdür (Kadir Şişginoğlu ile kişisel iletişim, 25 Mart 2020).

Sonuç

Güvercin figürünün tarih öncesi dönemlerden başlayarak günümüze kadar uzanan sanatsal temsil süreçleri incelendiğinde, bu figürün yalnızca estetik bir öge olmanın ötesinde çok katmanlı anlamlar taşıdığı görülmektedir. İncelenen örnekler üzerinden güvercin imgesinin; dini, mitolojik, kültürel, sembolik ve sosyo-politik bağlamlarda farklı anlamlarda kullanıldığı saptanmıştır. Antik dönem fresklerinden Orta çağ ikonografisine, Rönesans ustalarının kompozisyonlarından modern ve çağdaş sanatın anlatım biçimlerine kadar geniş bir yelpazede güvercin, kutsallık, barış, özgürlük, saflık, ruhaniyet ve direniş gibi temalarla ilişkilendirilmiştir. Sanat tarihsel süreçte güvercin figürünün kimi zaman inanç sistemlerinin bir yansıması, kimi zaman ise toplumsal ya da bireysel duyguların taşıyıcısı olduğu görülmektedir. Özellikle Hristiyan ikonografisinde kutsal ruhun simgesi olarak yer alan bu figür, İslam minyatür geleneğinde tufan sonrası barışın habercisi olarak; Osmanlı ve Cumhuriyet dönemi Türk resminde ise çoğu zaman özgürlük, aidiyet ve toplumsal sembollerle özdeşleştirilmiştir.

Güvercin figürünün hem biyolojik özellikleriyle hem de kültürel bağlamda sahip olduğu anlamlarla yorumlanmış olması, bu figürün sanat tarihinde süreklilik arz eden güçlü bir imgesel potansiyele sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma kapsamında ulaşılan bulgular, güvercin figürünün yalnızca temsili bir öge değil aynı zamanda sanatçıların içsel dünyası ve ait olduğu kültürel çevreyle kurduğu ilişkinin bir yansıması olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda, resim sanatında güvercin imgesinin incelenmesi yalnızca estetik bir çözümleme değil; toplumların değer dünyalarının, inanç sistemlerinin ve tarihsel birikimlerinin sanata yansımasının analizidir. Çalışmanın bu yönüyle alana katkı sunduğu ve ileride yapılacak disiplinler arası araştırmalara temel teşkil edebileceği değerlendirilmektedir.

Yazar Notu

Bu çalışma, 2021 yılında tamamlanmış olan "Çağdaş Türk Resminde Güvercin Teması" başlıklı Doktora/Sanatta Yeterlik tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Alaybeyi, E. *Çağdaş Türk Resim Sanatında Milli Değerler Bağlamında Figüratif Betimlemeler*. Yüksek lisans tezi, Mardin Artuklu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2018.
- Armutak, A. "Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi I: Memeli Hayvanlar." *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi* 28, no. 2 (2002): 411-427.
- Balaban, T. *Anadolu Türk Efsanelerinde Kuşlar ve Uçmak-Kuş Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2017.
- Beydiz, M. "Turgutreis Akyarlar'da Ünik Bir Taş Ev: Balık, Güvercin ve Hayat Ağacı İkonografisi." *Amisos Dergisi*, no. 3 (2018): 90-109.
- Beydiz, M. *Mitolojiden Sanata Hayvan İmgesi*. İstanbul: Arkeoloji Sanat Yayınları, 2015.
- Boratav, P. *Türk Mitolojisi: Oğuzların - Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık, 2012.
- Campbell, J. *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 1999.
- Campbell, J. *Batı Mitolojisi: Tanrının Maskeleri III*. İstanbul: İmge Kitabevi, 2003.
- Ceylan, Ö. *Kuşlar Divanı: Osmanlı Şiir Kuşları*. İstanbul: Kapı Yayınları, 2015.
- Çetin, A. "Rene Magritte'in Resimlerinde Sözcükler ve İmgeler." *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 10, no. 50 (2017): 294-299.
- Çığ, M. İ. *Gilgameş: Tarihte İlk Kral Kahraman*. İstanbul: Kaynak Yayınları, 2000.
- Dalkıran, A. *Çağdaş Türk Resminde Şamanist Etikler*. Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010.
- Dede Kodaman, . "Şahmeran Resimlerindeki Sembollerin Göstergebilimsel ve Anlambilimsel Çözümlemesi." *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*, no. 4 (2018): 1354-1376.
- Eliade, M. *Babil Simyası ve Kozmolojisi*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2002.
- Erhat, A. *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1996.
- Erman, D. *Seramik Sanatında Kuş Figürü Üzerine Kişisel Uygulamalar*. Sanatta yeterlik tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009.
- Eskigün, K. *Klasik Türk Şiirinde Efsanevi Kuşlar*. Yüksek lisans tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.
- Gezgin, D. *Hayvan Mitosları*. 2. baskı. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2014.
- Gültekin, E. "Antik Smyrna Kenti'nin Koruyucusu St. Polycarp Adına Yapılan Bir Kilise: St. Polycarp." *Sanat Dergisi*, no. 4 (2010): 101-113.
- Hançerlioğlu, O. *Dünya İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993.
- Hyland, A. ve Wilson, K. *Resim Sanatında Kuşlar: Kuş Kitabı*. İstanbul: TEAS Yayıncılık, 2017.
- Kiraz, C. "Beyzâvî Tefsirinde İşâri Yorumlar ve Muhtemel Kaynakları." *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 1 (2009): 365-423.
- Obuz, L. ve Obuz, M. *Kalevala: Fin Destanı (1-25 Runo)*. Ankara: Balkanoğlu Matbaacılık, 1965.
- Ögel, B. *Türk Mitolojisi*. Cilt 1. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2010.
- Öger, A. ve Köse, S. "Uygur Kültüründe Tufan'ın Kuşları: Kırlangıç ve Güvercin." *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, no. 3 (2014).
- Öztürk, N. "İlahi Dinlerde Yemin, Keffaret ve Kurban." *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, no. 13 (2002): 167-192.
- Paksoy, H. B. *Alpamış: Rus Yönetimi Altında Orta Asya Kimliği*. Çeviren Gürdal Esin. Hartford, USA: AACAR Basımevi, 1989.
- Pınarbaşı, S. "Türk Kültüründe Kuşa Dönüşen Kadınlar." *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, no. 2 (2012).
- Radloff, W. *Türklük ve Şamanlık*. İstanbul: Örgün Yayınevi, 2008.
- Rosenberg, D. *Dünya Mitolojisi: Büyük Destanlar ve Söylenceler Antolojisi*. İstanbul: İmge Kitabevi Yayınları, 2003.
- Roux, J. P. *Orta Asya'da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2005.
- Seyidoğlu, B. *Erzurum Efsaneleri (Belli Yerlere Bağlı Olarak)*. Ankara: Ankara Üniversitesi, 1985.
- Yaşdağ, M. "19. Yüzyılın Sıra Dışı Sanat Hareketi: Pre-Raphaelite Kardeşliği ve Sembolizmi." *Sanat Tarihi Dergisi*, no. 26 (2017): 171-185.
- Yılmaz, O., Çoşkun, F. ve Ertuğrul, M. "Kutsal Bir Fenomen Olarak Yahudilik, Hristiyanlık ve İslamiyet'te Güvercin." *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, no. 2 (2014): 129-140.
- Yılmaz, O. ve Ertuğrul, M. "Tarihte Güvercin Yetiştiriciliğinin Önemi." *Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, no. 2 (2012): 1-7.

Görsel Kaynaklar

PIGEON IMAGE IN PAINTING ART

ABSTRACT

The dove figure has emerged as a significant image in art since the earliest periods of human history, owing to both its physical characteristics and its rich symbolic meanings. This study examines the representations of the dove figure in the context of painting, analyzing it through historical, cultural, religious, and aesthetic dimensions. The investigation covers a broad chronological range, from Paleolithic cave paintings to Ancient Roman mosaics, Byzantine frescoes, religious depictions of the Renaissance period, the Pre-Raphaelite movement, modern and contemporary art, and its reflections in Turkish painting. In Christian iconography, the dove frequently symbolizes the Holy Spirit, while in Islamic art, it appears as a harbinger of peace and renewal in the depictions of Noah's Flood. In post-Renaissance European art, the dove has been associated with themes such as love, purification, freedom, and spiritual purity. In Turkish painting, the dove figure has been interpreted by artists as a symbolic representation of cultural identity, social values, and personal expression. This analysis reveals that the dove image is not merely an aesthetic form but a multifaceted symbol that reflects the socio-cultural structures, belief systems, and individual artistic expressions of its time. The research is based on the general survey model and employs qualitative research methods and techniques. The findings suggest that the dove figure holds significant potential to contribute to both the art historical literature and interdisciplinary image analysis studies.

Keywords:Pigeon, Image, Painting Art, Symbolism, Cultural Representation